

Pensionär i Fredros berättar om järnbruk svält och tjuvjakt

När man reser upp till Bogen viker man av inåt skogarna vid Fredros herrgård. Då kan man inte undgå att lägga märke till ett gammalt vackert magasin, rödmålat och timrat av gammalt kärnvirke. För att få reda på något om denna byggnad och ett och annat om Fredros knackar vi på hos f. d. skogvaktaren Henning Karlsson, som byggt sig och sin maka Sofia, född Jonsson från Abborrsjön ett vackert hem här i herrgårdens närhet. När herr Karlsson var i tjänst bodde han ju i herrgårdens flygelbyggnad

Karlsson är en mycket initierad berättare, och han tror att det gamla magasinet är den äldsta byggnaden vid herrgården och en kvarleva från järnbrukstiden, där patronerna förvarade proviant, som de barnrika smedfamiljerna fick tillhandla sig och kanske betala med sina händers arbete. Det var ont om pengar och de stod högt i värde den tiden.

— Det bodde en gammal guma, som hette Lina, här i Fredros, säger skogvaktare Karlsson. Hon hade gott minne och var duktig att berätta. Längre levde hon och var över 80 år när hon dog. Hon kunde förtälja, vad hennes fader berättat, att det i den gamla brukstiden vid Fredros fanns en stor ladugård med massor av djur, och att provianten i det gamla magasinet till stor del bestod av fläsk och saltat kött samt naturligtvis spannmål.

Linas fader hade berättat hur han i sin gröna ungdom hade varit med och skjuvat patron Mitander genom skogarna, och hur denne patron var en stor vägbyggare bl. a.

Driften till järnbruket var vattenkraften, som genom Fredrosälven kom från sjön Mängen. Det fanns ett övre bruk och ett nedre sådant. Och när skogvaktare Karlsson nu senare under sin tjänstgöringstid var ute för att röja upp ett avlopp ur en myr i skogen fann han gamla pålningar efter en vattenregleringsdamm i en bäck som var ett biflöde till Fredrosälven.

Gamla Lina hade även berättat hur bruket kom att nedläggas efter patron Sandströms tid, och att det då bröt in en tid över Fredrosbygden av oerhörd fattigdom. Det gamla Fredros' bebyggelse låg samlat i ett enda gytter av hus ett stycke från nuvarande herrgården. Efter den stora branden, som ödelade allt detta mot slutet av 1840-talet, blev nuvarande herrgården uppbyggd. De gamla smederna skingrades till olika hyttor och Karlsson, som är född i Lungsund vet berätta, att många sökte sig mot Bergslagen till. Och det sägs att Brattforshyttan var en av de allra sista gamla järnbrukssmedjor eller hyttor, som hölls i gång.

Fredros med jordbruk på c:a 40 tunnland och skogar runt omkring äges av AB Billerud, och jordbruket arrenderas nu av lantbrukaren Arvid Westman.

Ur en gammal skogvaktares minnesalbum.

F. d. skogvaktare Henning Karlsson, en 76-årig pensionär, har ett gott "kom-i-håg". Han gick Järnkontorets kolarskola på hösten 1912 och Skogsskolan i Gammelkroppa åren 1914—1915. Efter skolans slut var han en kortare tid i Jössefors Bruks tjänst i Mangskog samt tjänstgjorde 1916 i Jössefors. När detta bruk 1917—1918 inköptes av Billerud gick skogvaktare Karlsson bildligt talat "med i köpet", d. v. s. han trädde i Billeruds tjänst o. tjänstgjorde som bolagets skogvaktare med placeringort Fredros, ända tills han avgick 1953 med pension och samma år byggde "sitt eget pensionärshem".

Under tiden har han deltagit livligt i kommunala och allmänna uppdrag, bl. a. som ledamot av kommunalfullmäktige, arbetslöshetskommitté, skolstyrelse och fastighetstaxeringsnämnd.

Han var med och ledde kolning första tiden i Fredros-skogarna, där bolaget kolade upp till 280—300 stigar kol per säsong och sålde ut genom järnvägstransport från Charlottenberg.

Karlsson var också jaktvårdspolis, och av denna tjänst har han många minnen. Skogarna vamlade av snaror, gillar och stockar, ja, t. o. m. gillrade gevär med utlagda åtlar i vida skogen, livsfarliga historier för ovetande skogsvandrare.

Speljakt var allmän, och vad värre var, man hittade den ena slaktplatsen efter den andra, där älgarna fått sätta livet till för att hålla svälten borta från skogshemmen.

Men Karlsson ledde stämplingar och gav arbetsmöjligheter åt de fattigaste och barnrikaste tjuvjägarna. På så sätt fick han bukt med olagligheterna.

— Jag minns också en ökad tjuvskytt, som jag hotades till livet av men som sedan blev omvänd av en resepredikant i gun-

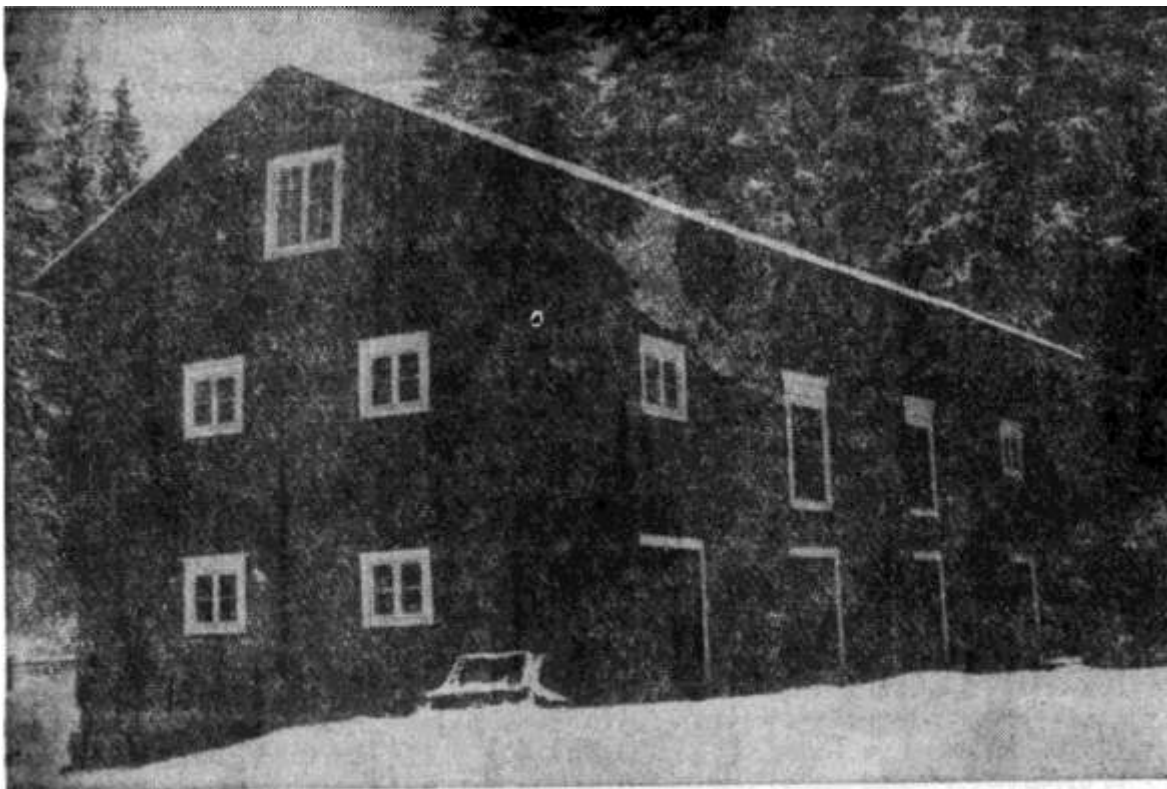
narskogbygden. Den omvändelsen blev varaktig och vederbörande hade inte fått ro i sitt samvete. Han kom till mig och bekände alla sina jaktöverträdelser, fann nåd och överseende och blev en exemplarisk människa till döddagar.

Slutligen prisar Karlsson den skogsvård, som gjorde slut på den gamla skövlungen i bondskogarna, då man sålde t. ex. 12 tum brösthöjd för ett visst pris pr tolf. Det kunde också skrivas dimensionsstämplingskontrakt så lydande: "Alla raka, friska och felfria träd, som 16 fot från avhuggningsstället håller minst 8 engelska tum o. s. v.". Och slank det med några felaktiga träd så betalades dessa med starkt reducerat pris. Allt skräp blev på så vis kvar i skogarna.

Men inom bolagsdriften förekom inte detta på Karlssons tjänstgöringstid och även hos bönderna kom den dag, då den nya skogsvården slog igenom.

Nu lever f. d. skogvaktaren i sina minnen tillsammans med sin goda Sofia. Han läser gärna någon bok, och inte sällan hälsar barnen på, fyra flickor och en pojke — alla utflugna ur hemmet, men de känner vägen tillbaka dit.

Valdus.

Vid Fredros står ett synnerligen vackert kulturminne kvar sedan järnbrukstiden — ett magasin i rött och vitt, av gammalt kärnvirke och med den ålderdomliga arkitekturen välbevarad.

Pensionerade Billerudsskogvaktaren Henning Karlsson i en trivsamt vrå i sitt egna hem i Fredros.